

8. Равеннський документ: «Еклезіологічні та канонічні наслідки сакраментальної природи Церкви; Церковне сопричастя, синодальність і влада», 13.10.2007 р. – Режим доступу: http://theology.in.ua/ua/bp/theological_library/theological_doc/ecumenical_doc/38012/
9. Спільна декларація Папи Франциска і Кирила, Патріарха Московського і всієї Русі, 13.02.2016 р. – Режим доступу: http://uk.radiovaticana.va/news/2016/02/12/%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B0%D0%BF%D0%B8_%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D1%96_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0_%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B0/1208124

УДК 94: 26 (477) "1953/1958 р."

Зуляк І. С.,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри Стародавньої та середньовічної історії
ТНПУ ім. Володимира Гнатюка

ПЕРЕБУВАННЯ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО У МАКЛАКІВСЬКОМУ БУДИНКУ ІНВАЛІДІВ (СЕРПЕНЬ 1953 – 18 ЧЕРВНЯ 1958 РР.)

Цього року виповнюється 125 років з часу народження Патріарха Української греко-католицької церкви, Верховного Архієпископа, кардинала Римо-католицької церкви – Йосифа Сліпого, духовна велич якого у часи лихоліть для Церкви і особистих випробувань не лише не похитнулася, але й набула нового гарту, є яскравим прикладом жертвності заради Віри і Бога.

Актуальність досліджуваної проблематики ґрунтується на тому, що такі постаті нашої Церкви, як Й. Сліпий, є невмирущим своєрідним дороговказом для вірних, особливо у складні часи, які переживає суспільство.

Наукова новизна досліджуваної проблематики обумовлена тим, що задекларована тема ще не стала предметом окремого спеціального дослідження.

Об'єкт дослідження – подвижницька праця Й. Сліпого.

Предмет дослідження – умови і особливості перебування Й. Сліпого у Маклаківському будинку інвалідів (серпень 1953 р. – 18 червня 1958 р.).

Мета дослідження – проаналізувати умови і особливості перебування Й. Сліпого у Маклаківському будинку інвалідів упродовж окресленого часу.

Основні завдання дослідження – охарактеризувати джерельну базу дослідження; висвітлити умови і особливості перебування Й. Сліпого у Маклаківському будинку інвалідів (серпень 1953 р. – 18 червня 1958 р.); описати середовище, у якому перебував Й. Сліпий; визначити його зв'язки із зовнішнім світом, роль і місце у поширенні віри серед спецпоселенців.

Основу джерельної бази статті складають опубліковані архівні матеріали, а саме: «Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки» [3]; «Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки» [4]; «Митрополит Андрей Шептицький у документах радянських органів державної безпеки (1939–1944 рр.)» [5]; «Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987» [6].

Для з'ясування умов, в яких перебували спецпоселенці, а також масштаби депортацій використано праці [1; 10].

Патріарх Йосиф Сліпий – непересічна постать Української греко-католицької церкви, який своїм життям і служінням Богові засвідчив нездоланність людського духу, вірність Богові і Церкві, приклад людського смирення і терпіння за віру Христову. «Програму, матрицю, візію того, що національна церква в часи бездержавності народу є і мусить бути основним націогенеруючим, націоцементуючим і націозахисним чинником він твердо і непохитно реалізовуватиме все своє життя» [8].

Патріарха засудили за те, що він бажав залишатися вірним своїй Українській Церкві. Церкві з тисячолітньою історією, яка хоча і була східною церквою, однак мала зв'язок з Римом, з апостольською столицею [2]. «Будучи не тільки духовним лідером свого народу, а й глибоко досвідченим дипломатом, аналітиком, прекрасно розуміючи тогочасну політичну ситуацію у світі та маючи особливий дар, особливу візію передбачення, він усвідомлював можливість страдницького шляху, який судилось в майбутньому пройти його Церкві» [8].

Радянська влада цікавилася особою майбутнього митрополита Йосифа ще з приходом Червоної армії на західноукраїнські землі у вересня 1939 р., тобто задовго до ліквідації Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ). Маємо так звані «Власноручні свідчення колишнього генерального секретаря УНДО (Українське національно-демократичне об'єднання – примітка автора) В. Целевича» від 7 березня 1940 р. [5, с. 52], у яких він характеризує особу ректора Української богословської академії у Львові Й. Сліпого, як «...людину молоду, розумну, енергійну. Серед вихованців львівської богословської академії навів тверду дисципліну. Вважаю, що у випадку смерті митрополита ШЕПТИЦЬКОГО, або за його відсутності в м. Львові, СЛІПІЙ повинен зайняти його посаду» (переклад автора) [5, с. 65]. Є абсолютно протилежне повідомлення агентів МВС. Зокрема, у повідомленні агентури від 30 січня 1941 р. його охарактеризовано, як горду, шанобливу, самовпевнену, владоблюбу людину, егоїста, скупого, з високим рівнем освіти і знанням європейських мов, доброго організатора [9].

Й. Сліпий був однією із довірених осіб митрополита Андрея Шептицького у зв'язках із Ватиканом і греко-католицькими церквами у світі. Радянська влада прагнула знищити фізично, морально і духовно вище керівництво ГКЦ, зокрема і митрополита Й. Сліпого. До речі, 11 квітня 1945 р. заарештовано весь єпископат ГКЦ, що перебував на території УРСР, – митрополита Йосифа Сліпого, єпископів Григорія Хомишина, Никиту Будку, Миколая Чарнецького, Івана Лятишевського, а також багатьох священників [3, с. 20]. Тому цілком логічним і прогнозованим, з позиції радянської влади, був і обвинувальний висновок митрополиту Йосифу і ще трьом іншим духовним особам ГКЦ у слідчій справі № 148372 від 11 травня 1946 р. [4, с. 683–706] і власне вирок [4, с. 703–718].

Згідно із даними довідки від 10 квітня 1953 р. (під грифом – «цілком таємно» – примітка автора) начальника оперативного відділення оперативного відділу МДБ при особливому таборі № 3 МВС СРСР у агентурній справі «Уніати» повідомлялося про те, що попередньо, до відправлення в будинок інвалідів, Й. Сліпого переведуть у 8-е табірне відділення, у якому утримується група ув'язнених, яка відбуває покарання і очікує на переведення у будинок інвалідів [6, с. 29]. Власне у Маклаківський будинок інвалідів Й. Сліпий прибув у серпні 1953 р. і перебував там до – 18 червня 1958 р., часу наступного арешту.

«Спецпоселення традиційно створювалися в суворих кліматичних зонах, часто у лісі або на болоті, де були відсутні елементарно необхідні для людського життя умови. Складні умови етапування, смерть від холоду і голоду значної частини ув'язнених осіб впродовж першого року після депортації, боротьба з численними і нічим не виправданими труднощами

– усе це призвело до того, що основна частина сил ув'язнених витрачалася на фізичне виживання.

Це інакше як злочинною розтратою ресурсів нації назвати не можна. Залишені без родини, близьких, морально принижені і політично знищені люди не могли добре виконувати свою роботу» (переклад автора) [1, с. 19].

Митрополит перебував на обліку УМВС Красноярського краю у статусі в'язня-поселенця [6, с. 30]. Головна особливість правових і нормативних документів, прийнятих в СРСР і присвячених становищу спецпоселенців, полягала у тому, що право там було вторинним [1, с. 119]. «...спецпоселення – це акція передусім національно орієнтована, важливий інструмент Сталіна для єднання Радянського Союзу в «єдине соціалістичне ціле». Батіг для цілих народів, занесення страху в кров, у гени нації – ось що таке спецпоселення 1940–1950-х років в СРСР» (переклад автора) [1, с. 6].

Хоча у проєкті доповіді МВС СРСР керівництву країни «Про стан спецпоселень і заходи з їх впорядкування» від 12 травня 1953 р. [с. 767] зауважувалося на тому, що «радянський уряд неодноразово наголошував на тому, що особи, скеровані на спецпоселення, користуються усіма правами громадян СРСР, не повинні ні в чому обмежуватися, за винятком переїзду із зазначеного місця проживання» (переклад автора) [10, с. 769]. Як свідчать архівні матеріали, адміністрація будинку інвалідів обмежувала митрополита в отриманні дров на опалення, продуктів харчування, зокрема, молока і води [6, с. 227, 229].

Після прибуття у Маклаківський будинок інвалідів, за Й. Сліпим встановили нагляд, закріпивши за ним декількох агентів, один із яких мешкав із ним в одній палаті [6, с. 31]. Спочатку митрополит мешкав у палаті № 4, з часом перебрався у палату № 3, де окрім нього проживало ще 6 осіб. Він мав свій письмовий стіл, зручне і просторе місце, харчувався безпосередньо у палаті [6, с. 37–38].

Звичайно, що поява у будинку інвалідів митрополита ГКЦ Йосифа мала неабияке значення серед православних інвалідів спецпоселенців, яких нараховувалося 30 осіб [6, с. 31]. Згідно із даними на 19 січня 1954 р., в будинку інвалідів вже перебувало 240 осіб [6, с. 42]. Вони проводили молитви у різних місцях на території поселення. Спецпоселенці допомагали митрополиту матеріально і запрошували його до участі у молитвах. Перед тим як прийняти участь у загальних молитвах, Й. Сліпий отримав дозвіл коменданта спецкомендатури і директора будинку інвалідів. Власне митрополит і очолив моління віруючих в будинку інвалідів. Молитви в основному проходили у приміщеннях пральні, кімнати для сушіння одягу і на цвинтарі [6, с. 31–32].

Й. Сліпий під час богослужінь використовував ризи, просфори, червоне вино, невеликі ікони, отримані ним від осіб, які проживали у Львові [6, с. 32, 44–45]. «Йосип Сліпий був не тільки як в'язень, а як душпастир, бо підтримував вірних і навіть, відправляв Святу Літургію. І це викликало авторитет як серед в'язнів, так і серед адміністрації, адже це не простий в'язень, а голова УГКЦ» [2].

Агентура доносила, що митрополит проводив пишні богослужіння, в основному щонеділі, йому допомагали дякон і псаломщик. Учасниками хору були усі присутні на службі. У середньому службу відвідувало 60–65 осіб, із будинку інвалідів, будівництва № 2, селища Байкал, сіл Городище, Каменська і Маклакова [6, с. 38–39]. Й. Сліпий проводив богослужіння на Різдво (1954 р. – примітка автора) у приміщенні місцевої бані упродовж чотирьох годин; один із мешканців будинку інвалідів колядував під час сніданку. Ввечері, 7 січня, 8 осіб будинку інвалідів виконували релігійні пісні, прославляючи Бога [6, с. 45].

Реакції адміністрації Маклаківського будинку інвалідів на богослужіння, які проводив митрополит Йосиф не було, це, як свідчать джерела, непокоїло агентуру, тому дії внутрішніх органів не забарилися. Так, у вказівці заступника міністра внутрішніх справ СРСР К. Луньова начальнику УМВС Красноярського краю О. Вороніну від 7 січня 1954 р. зазначалося на тому, що Й. Сліпий є «...хитрим і небезпечним розвідником Ватикану», який згрупував навколо себе групу віруючих, під прикриттям богослужінь проводить підривну роботу проти радянської влади, не виключено, що його відвідують греко-католики спецпоселенці із західних областей УРСР, тому необхідно скерувати в будинок інвалідів перевірену і кваліфіковану агентуру, під приводом порушення режиму перебування в будинку інвалідів заборонити йому проводити богослужіння і різноманітні зібрання [6, с. 39–41].

Зважаючи на серйозність зазначеного розпорядження, адміністрація будинку інвалідів заборонила Й. Сліпому проводити богослужіння, про що він сповістив прихожан, натомість рекомендував їм згрупуватися у палатах і читати Біблію, Євангеліє та інші релігійні книги. У палатах 2, 5, 12 відбувалися систематичні читання Євангелія. Планувалося, що богослужіння розпочнуться з настанням весни і проводитимуться таємно на цвинтарі або у сараї [6, с. 46–47].

Незважаючи на тотальний контроль і систематичні перевірки спецпоселенців, митрополиту все ж таки вдавалося використовувати під час богослужінь християнську атрибутику, тому «все повністю підпорядкувати тотальному контролю неможливо. Жоден тотальний контроль не може повністю охопити всі сфери діяльності, хоча б сферу безпосередніх практичних дій...», – писав М. Попович [7, с. 581].

Перебуваючи у доволі складних умовах, митрополит систематично провадив служби, поширював християнську віру серед спецпоселенців. Однак агенти, закріплені за ним, доповідали компетентним органам про те, що його релігійна діяльність є «...непоганим джерелом його грошового прибутку і матеріального забезпечення» (переклад автора) [6, с. 32].

Агентура, яка слідкувала за Й. Сліпим, повідомляла про те, що митрополит виголошував антирадянські висловлювання. Зокрема, вказувалося на те, що, прочитавши в газеті передову статтю про 36-у річницю соціалістичної революції, він зауважував, що «ціла стаття про успіхи в СРСР, по-моєму, це те, що Сибір перетворено в суцільний табір» (переклад автора) [6, с. 32]. Негативно оцінював митрополит статтю П. Кармінського «Ватикан – натхненник мракобісся і світової реакції», надруковану в газеті «Красноярський робітник» [6, с. 33]. Насправді мається на увазі П. Карманський (1878–1956 рр.), український поет і перекладач, який у 1951 р. написав зазначену статтю. Однак є інша думка. О. Стасюк вважає, що у 1950 р. П. Карманського, якому минуло сімдесят два роки, заарештовують та впродовж місяця допитують ночами, вимагаючи зізнань у зв'язках із закордонною розвідкою. Не отримавши бажаного результату, КДБ відпускає вкрай хворого поета із в'язниці і намагається використати його в інший спосіб. На хвилі боротьби з націоналізмом поетові замовляють цикл нарисів, спрямованих проти діячів ОУН та греко-католицької церкви. Але хворий на атеросклероз поет, який, за словами М. Григоровича, у цей час уже не міг пригадати навіть ім'я свого рідного батька, не в стані виконати завдання. Тому його прізвищем підписують пасквіль «Ватикан – натхненник мракобісся і реакції», сфабрикований агентами КДБ [11, с. 542].

Власне про саму особу автора митрополит висловлювався так, що «...Я Іудою не був і не буду, подібно КАРМАНСЬКОМУ, який за 30 срібників продався Москві...» (переклад автора) [6, с. 52].

Окрім того, Й. Сліпий цікавився подіям, що відбувалися за кордоном, листувався з «Академкнигою» (м. Москва), «Книга поштою» (м. Полтава) і «Академкнигою» Академії наук УРСР. До речі, просив Академію наук надіслати йому такі книги: «Київська Русь», «Повість минулих літ», «Лаврентівський літопис», «Початок християнської Русі», «Історія Візантійської імперії», «Новгородський літопис», «Московський літопис», «Трипільська культура» та інші. Спілкуючись з оперативниками, митрополит просив дозволу на користування літературою минулих століть, що зберігалася в Єнісейській та Красноярській бібліотеках, мотивуючи це тим, що на це він отримав дозвіл ще під час перебування у Москві [6, с. 33].

З перших днів перебування Й. Сліпого у будинку інвалідів виявилось, що тут також перебувають особи, які його безпосередньо знали, або мали спільних знайомих. Зокрема, його односельчанин Слободян М. П., колишній член ОУН, засуджений на 8 років виправно-трудових таборів; Гончаров А. Г., уродженець м. Китай-города Кобеляцького району Полтавської області, росіянин, підданий Польщі, арештований у Відні «Смершем» і засуджений на 5 років виправно-трудових таборів [6, с. 33–34].

Агентура, яка діяла у будинку інвалідів, з'ясувала у Михайла Слободяна, що Й. Сліпий користувався підтримкою керівництво ОУН, відкрито проповідував, що «радянська влада – це влада антихриста» [6, с. 34]. Як стало відомо агентурі, Аркадій Гончаров колишній емігрант, мав спільних знайомих із митрополитом [6, с. 34].

Й. Сліпий усвідомлював необхідність зв'язків із зовнішнім світом через листування. Наскільки дозволяли умови перебування в будинку інвалідів, митрополит підтримував контакти із Марією Наконечною, Меланією Куциною (м. Львів), Іваном Черняком, Остапом Станиславським, Василем Борвинським (ст. Потьма, Мордовська АРСР), Антоніною Зубович (м. Іркутськ) та іншими особами [6, с. 34–35].

Окрім того, митрополит встановив контакт із Мироном Приймою, який до 1939 р. працював редактором «Християнської книжки» видавництва «Мета», яке у свій час очолював Й. Сліпий [6, с. 35]. Митрополита Йосифа насамперед цікавило отримання літератури. Зокрема, він просив його через своїх родичів, які проживали у Львові, передати йому таку літературу: «Історія Союзу», «Історія Церкви», «Іпатій Потій», «Унія в XIII ст.», «Брестська унія», «Дорогою Сходу» та інші книги [6, с. 35].

Власне тоді, коли із М. Приймою було налагоджено листування, на нього райвідділ МВС Красноярського краю завів справу-формуляр [6, с. 35]. М. Прийма отримав дозвіл УМВС Красноярського краю на відвідування Й. Сліпого у будинку інвалідів у Маклакові. Через М. Прийму радянські органи намагалися не лише контролювати листування митрополита із ним, але й набагато більше, його постійно супроводжував агент МВС, який не був спецпоселенцем. Позаяк агент був росіянином, то він не викликав довіри у митрополита [6, с. 35], тому для контролю за ситуацією, УМВС Красноярського краю залучило іншого агента, колишнього диякона, який приїжджав у Маклаківський будинок інвалідів і особисто познайомився із митрополитом [6, с. 36].

Органи МВС бідкалися з приводу того, що вони навіть через свою агентуру не мають можливості контролювати Й. Сліпого, «...значного авторитета для уніатського духовенства» (переклад автора) [6, с. 48]. Керівництво УМВС Красноярського краю визнавало, що в умовах відсутності надійної агентури, яка могла б увійти в довіру до митрополита, його діяльність практично не контролюється, а канали зв'язку, використовувані ним, не вдавалося виявити. Мало того, недостатньо у цьому напрямку працювали їх колеги у Львівській області у справі «Хрестоносці» [6, с. 49].

Перебуваючи у Маклаківському будинку інвалідів, він розгорнув активну діяльність з поширення католицизму і проведення антирадянської пропаганди серед греко-католицького духовенства. Зокрема, за незначний проміжок часу він зумів налагодити зв'язок з греко-католицькими священиками, які перебували в ув'язненні в таборах і спецпоселеннях у Читинській, Джамбульській, Іркутській та інших областях СРСР, надсилав духовенству послання [6, с. 49].

Закономірно, що активна релігійна діяльність Й. Сліпого під час його перебування у будинку інвалідів стала причиною порушення чергової кримінальної справи від 12 червня 1958 р. [6, с. 212–213], це у свою чергу призвело до обрання запобіжного заходу (18 червня 1958 р. – примітка автора) [6, с. 21–217] і постанови про повторний арешт митрополита [6, с. 217–218]. З текстом постанови про арешт Й. Сліпого ознайомився 21 червня 1958 р. [6, с. 217]. Таким чином, перебування Й. Сліпого у Маклаківському будинку інвалідів упродовж серпня 1953 р. – 18 червня 1958 р. свідчило про те, що радянські органи внутрішніх справ вбачали у хворому митрополитові особу, яку вони намагалися фізично, психічно і морально «зламати». Однак Й. Сліпий, зумів не лише фізично вижити, але й, незважаючи на обмеження і заборони адміністрації будинку інвалідів і постійний контроль агентури, він, як духовна особа, започаткував богослужіння, святкування релігійних свят, читання Біблії та іншої релігійної літератури, налагодив зв'язок із зовнішнім світом, розгорнув активну діяльність з поширення католицизму і проведення антирадянської пропаганди серед греко-католицького духовенства, ув'язненого у таборах і спецпоселеннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Берлинских В. А. Спецпоселенцы: Политическая ссылка народов Советской России / В. А. Берлинских. – М.: Новое литературное обозрение, 2005. – 768 с., ил.
2. Демуш Р. «Патріарх Йосиф Сліпий – ісповідник церкви» / Р. Демуш. – Режим доступу: <http://www.tvds.org.ua/index.php/materialy/arhiv/rozdumy/313-patriarkh-yosyf-slipyi-isповidnyk-tserkvy>.
3. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т. I. – 920 с.
4. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т. II. – 804 с.
5. Митрополит Андрей Шептицький у документах радянських органів державної безпеки (1939–1944 рр.). – К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. – 480 с.
6. Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987. В двох томах. – Том II. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2012. – 480 с.
7. Попович М. Червоне століття / М. Попович. – К.: АртЕк, 2005. – 888 с.
8. Процев'ят М., Процев'ят Т. Йосип Сліпий – Патріарх нескореного народу / М. Процев'ят, Т. Процев'ят // Портал «Гетьман». – Режим доступу: <http://www.hetman.tv/nomera/2013/2013-3-50/patriarh.html>.
9. Рябошапка Л. Патріарх Йосиф Сліпий: релігійна мораль і радянське кримінальне право / Л. Рябошапка // Віче. – № 19. – Жовтень. – 2012. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3325/>.
10. Сталинские депортации. 1928–1953 / Под общей ред. акад. А. Н. Яковлева; Сост. Н. Л. Соболев, П. М. Полян. – М.: МФД: Материк, 2005. – 904 с.

11. Стасюк О. Життєвий шлях Петра Карманського (громадсько-політичний аспект) / О. Стасюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 18. – 2009. – С. 535–543.

УДК 370

Скакальська І. Б.,

доктор історичних наук, доцент, КОГПА ім. Тараса Шевченка
м. Кременець

Швалюк І. Б.,

вчитель ЗОШ І-ІІІ ст. № 20,

здобувач Тернопільського національного економічного університету

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Й. СЛІПОГО У 1926 – 1945 РР.

У сучасній Україні з особливою гостротою постає питання щодо якісної підготовки кадрів, які були б не лише добрими фахівцями, але мали б патріотичні переконання та кращі моральні якості. В основі будь-якої системи освіти знаходиться прийнята у суспільстві група цінностей, а також віра у певні ідеали та переконання. Вони можуть базуватися і на основі духовних орієнтирів. Важливим є вивчення науково-педагогічної діяльності патріарха Йосифа Сліпого та використання його досвіду у наш час. Звідси випливає актуальність проблематики дослідження, коли відбувається трансформація ідеологічної системи освіти в напрямі європейських стандартів. Християнська стратегія виховання є домінуючою для європейської традиції і нині відіграє головну роль у культурі, відносинах на просторах Євросоюзу.

Сьогодні особливо важливо знати уроки минулого, щоб краще усвідомити сутність, а відтак – уникнути неефективних теоретичних і практичних підходів у формуванні цілей, завдань в навчально-виховному процесі сучасного освітнього закладу. Особливо, коли значна увага приділяється викладанню факультативних курсів з основ християнської етики, коли церква отримала законодавчу можливість відкривати свої навчальні заклади та запроваджено спеціальність «Богослов'я» (теологія). Очолювані Йосифом Сліпим навчальні заклади, духовна семінарія, Богословська академія у Львові, Український католицький університет імені Климентія папи у Римі за своєю навчально-методичною та науковою роботою прирівнювалися до закладів європейського рівня. Очевидно, що з їх практики можемо запозичити низку корисних речей для едукації в сучасній системі освіти. Крім того, по всій Європі успішно функціонують вищі навчальні заклади ряду конфесій, що готують пастирів церкви і фахівців із різних світських галузей знань.

Серед відомих постатей української історії особливе місце займає Патріарх Української греко-католицької церкви (УГКЦ) Йосиф Сліпий. Він знаний не лише як церковний діяч, мученик за віру, організатор освітньої справи, але як науковець і педагог. Відзначимо те, що Мирослав Іван Кардинал Любачівський так відзначив основні здобутки Блаженнішого патріарха: «По-перше, Йосиф Сліпий високо підніс українську богословську науку, як ректор Львівської духовної семінарії, засновник Українського богословського товариства і головний редактор квартальника «Богословія». Це лише незначний перелік справ і досягнень Патріарха. Саме завдяки Йосифу Сліпому Богословська академія стала головним центром підготовки греко-католицьких священників та богословів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період ХХ ст. Зауважимо й те, що освіта теолога такого ґатунку ґрунтувалася на глибокому знанні Священного писання та богословської традиції своєї, а також інших конфесій і релігій.